

Dr. László Adrienne Márta*:

Dinamikus ügyfél-átvilágítás a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása ellen

A pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni törvény idejű módosítása fontos változást hoz az ügyfelek átvilágításának folyamatában. A szolgáltatóknak az üzleti kapcsolat során ezentúl folyamatosan figyelni kell az ügyfél kockázatának alakulását, és ha ő magasabb kockázati körbe lép, dinamikusan ehhez kell igazítani az ügyfél-átvilágítás szintjét.

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem hatékonysága érdekében kiemelkedően fontos, hogy a szolgáltatók (pl. bankok, biztosítók, befektetési szolgáltatók, ügyvédek stb.) tiszta képet kapjanak a velük üzleti kapcsolatba lépni szándékozó természetes személyről vagy a jogi személy mögött álló tényleges tulajdonos magánszemélyről és az ahhoz kapcsolódó kockázatokról. Ezek ismeretében kell meghozniuk üzleti, illetve pénzmosás és terrorizmusfinanszírozási szempontú döntéseiket.

Az ügyfél megismerésének eszköze az ügyfél-átvilágítás. Bankszámlanyitáskor, értékpapír- vagy ingatlan vásárlásakor, nyugdíjpénztárba belépéskor, nagyobb összegű valuta váltásakor biztosan át kell esni rajta. A pénzmosási jogszabályok ennél bővebb körben határozzák meg a helyzeteket, amikor az ügyfél-átvilágítás szükséges.

Mi is az az ügyfélátvilágítás?

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni törvény rögzíti a szolgáltató azon kötelezettségét, hogy már az üzleti kapcsolat létesítésekor írásban rögzítse az ügyfél kockázati besorolását. Ez meghatározza, hogy az ügyfél vonatkozásában milyen terjedelmű ügyfél-átvilágítási intézkedéseket kell elvégeznie.

Az ügyfél-átvilágítás során a szolgáltató megállapítja leendő ügyfele személyazonosságát és rögzíti a szükséges adatokat. A bemutatott és lemásolt okiratok alapján ellenőrzi az adatokat, illetve az okiratok érvényességét, hitelességét meggyőződött), továbbá meghatározott tartalmú nyilatkozatok kitöltésén keresztül igyekszik megismerni az üzleti kapcsolat célját és jellegét. Mindezek alapján a szolgáltató elvégzi az ügyfél kockázati besorolását, amit majd folyamatosan figyelemmel kísér az üzleti kapcsolat fennállása alatt.

Ezért van, hogy bankszámlanyitás során a banki ügyintéző sok esetben értelmetlennek, feleslegesnek, netán már tolakodónak is tűnő kérdéseket tesz fel, és különféle (pl. a tényleges tulajdonosra, kiemelt közszereplői státuszra vonatkozó) nyilatkozatokat és kérdőíveket kell kitölteni. Törvényi kötelezettségének eleget téve a szolgáltató ezáltal tudja üzleti partnerét a megfelelő kockázati szintbe sorolni és megtenni a szükséges szintű és terjedelmű átvilágítási intézkedéseket. Ez a módszer az „ismerd meg az ügyfeled, azaz a know your customer (KYC) elve.

A pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni törvény 2020. évi módosítása fontos változást hoz az ügyfelek átvilágításának folyamatában. A szolgáltatóknak 2020. október 1-jétől az üzleti kapcsolat során folyamatosan figyelni kell az ügyfél kockázatának alakulását, és ha az magasabb kockázati körbe lép, dinamikusan ehhez kell igazítani az ügyfél-átvilágítás szintjét. Ha korábban

esetleg nem történt meg minden, az új kockázati szinthez szükséges ügyfél-átvilágítási intézkedés, azt ilyenkor meg kell tennie.

Az ügyfélátvilágítási folyamatnak több kimenetele is lehet.

- A legáltalánosabb eset természetesen az, hogy a folyamat rendben lezajlik: a szolgáltató az információk alapján megismeri leendő ügyfelét, kockázatba sorolja, esetleg további szükséges intézkedéseket végez. Majd szerződést kötnek, és ezáltal létrejön az üzleti kapcsolat.
- Előfordulhat, hogy a nem együttműködő ügyfél, vagy bizonyos okmányok hiánya, esetleg technikai-információbiztonsági okok (pl. távazonosítás) miatt a szolgáltató nem tudja végrehajtani a jogszabály által meghatározott ügyfélátvilágítási lépéseket. Ez esetben a szolgáltató megszakítja a folyamatot és nem jön létre az üzleti kapcsolat az adott személlyel.
- Hasonló negatív eredménnyel zárulhat a folyamat, ha az átvilágítás során olyan kockázati elemek merülnek fel az adott személlyel kapcsolatban, amelyet a szolgáltató kockázatérzékenységi megközelítése alapján nem kíván felvállalni.

Milyen kockázati besorolások és ügyfélátvilágítási szintek léteznek?

A szolgáltató az ügyfelet *alacsony, normál és magas* kockázatba sorolhatja, amit a szolgáltató az üzleti kapcsolat létesítésekor írásban rögzít. E kockázati besorolások határozzák meg, hogy milyen szintű ügyfél-átvilágításon esik át a potenciális ügyfél.

Az esetek jelentős többségében az ügyfelek a normál kockázatú besorolásba esnek, így „normál” ügyfél-átvilágításon esnek át. Ez az ügyfél számára is érzékelhetően a következőket intézkedéseket jelenti:

- a személyazonosság megállapításához előírt adatok rögzítése;
- a személyazonosság igazoló ellenőrzése az okiratok bemutatásával, azokról másolat készítése;
- az okiratok érvényességének és hitelességének ellenőrzése;
- KYC kérdőívek kitöltése;
- nyilatkozatok a tényleges tulajdonosról és az ún. kiemelt közszereplői minőségről.

A szolgáltató saját kockázatértékelése alapján belső szabályzatában határozza meg, hogy mit tekint alacsony kockázatúnak. Alacsony kockázatú besorolás esetén egyszerűsített ügyfél-átvilágítást lehet alkalmazni. Ez néhány adat rögzítését, okiratok másolatát és a tényleges tulajdonosi minőségre, valamint a kiemelt közszereplői minőségre vonatkozó nyilatkozat megtételét jelenti. Jelentős könnyebbség, hogy a normál és fokozott ügyfél-átvilágítással szemben ekkor az ügyfél az okiratmásolatokat és nyilatkozatokat postán is beküldheti.

Ha azonban az ügyfél magas kockázatúnak minősül, a szolgáltatónak a fokozott ügyfél-átvilágítást kell alkalmaznia. Ilyenkor kisebb mozgástérrel rendelkezik, hiszen a pénzmosás és terrorizmus finanszírozása elleni törvény tételesen felsorolja azokat az eseteket, ahol ezt kell alkalmazni. A

törvényi rendelkezést kiegészítve a pénzügyi szektor tekintetében felügyeleti hatóságként a Magyar Nemzeti Bank elnöke rendeleti szinten is meghatároz további esetköröket. Ezeken túl belső kockázatértékelésében a szolgáltató is határozhat meg további eseteket. Ilyen lehet jelenleg például, ha ún. stratégiai hiányosságokkal rendelkező, kiemelt kockázatú országból érkezik az ügyfél, kiemelt közszereplő (vagyis aki fontos közfeladatot lát el, pl. országgyűlési képviselő, állami vállalat irányítója vagy a főbb bírói testületek tagja stb.), vagy annak hozzátartozója, nem állami vagy önkormányzati tulajdonban lévő nonprofit gazdasági társaság, olyan társaság, amelynek bemutatóra szóló részvénye van, vagy részvényesét részvényesi meghatalmazott képviseli, a társaság tulajdonosi szerkezete szokatlannak vagy túlzottan összetettnek tűnik, de ilyen körbe kerül az ügyfél akkor is, ha a távoli ügyfél-azonosítást választja.

A magas kockázati besorolás és az ezzel együtt járó fokozott ügyfél-átvilágítás már több információadási terhet jelent a leendő ügyfélnek. Ekkor minden esetben külön szolgáltatói vezetői jóváhagyás is szükséges, így a szerződéskötés mérlegelés tárgyát képezi. A szolgáltató ezen kívül kérhet az ügyfél vagyona forrására vonatkozó információkat, a tényleges tulajdonos személyazonosságára vonatkozó ellenőrzést folytathat, egyéb saját belső szabályzatában meghatározott intézkedéseket tehet. Sőt az ilyen üzleti kapcsolatot a szolgáltató ún. megerősített eljárásban folyamatosan figyelemmel is kíséri.

Olyan ügyfél esetén, aki stratégiai hiányosságokkal rendelkező, kiemelt kockázatot jelentő harmadik országból származik az üzleti kapcsolat létesítése vagy az ügyleti megbízás végrehajtása előtt további kötelező lépéseket kell tennie a szolgáltatónak. Többek között az ügyfél és a tényleges tulajdonos pénzeszközeinek és vagyonának forrására, a végrehajtandó ügyletek indokaira is rá kell kérdeznie.

Mitől lett dinamikus az ügyfélátvilágítás?

A 2020. októbertől hatályos szabályozás dinamikus elemeket visz az addigi kicsit merev rendszerbe. A módosítás indokolt volt, hiszen egy adott ügyfél kockázati szintje nem stabil, számos tényezőtől függően elmozdulhat az üzleti kapcsolat alatt.

A dinamikát a rendszer több ponton biztosítja.

- Már az ügyfélátvilágítás keretében bekért adatok, nyilatkozatok miatt is változhat az eredetihez képest a kockázati besorolás.
- A kockázati szint felülvizsgálatához a folyamatos monitoring szolgáltatathat megfelelő információt.
- A kötelező időszakos felülvizsgálatok kapcsán a kockázati besorolást újra értékelni kell. Ez az ún. *periodic review* magas kockázati besorolás esetén évente, alacsonynál legalább ötévente szükséges. Ha az ügyfél ennek során magasabb kockázati besorolásba kerül, a szolgáltatónak az ahhoz tartozó ügyfél-átvilágítási forma szerinti intézkedéseket kell megtennie.

Ezért fordulhat elő, hogy a bank akkor is megkeresi ügyfelét adatai egyeztetése céljából, ha ő 2017. június 26. és 2019. október 31. napja között már átesett a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni törvény hatálya lépésével összefüggő adategyeztetésen.

Az új információk alapján előfordulhat, hogy a bank magasabb kockázati kategóriába sorolja adott ügyfelét. Ezért megkéri, hogy fáradjon be az új kockázati besorolásunknak megfelelő ügyfél-átvilágítási szinthez rendelt, korábban még el nem végzett intézkedések elvégzése céljából. A kockázati besorolás akkor is változhat, ha az ügyfél kiemelt közszereplői státuszba kerül. Mivel a jogszabály nem csak a kiemelt közszereplőt, hanem annak közeli hozzátartozóját, vagy a vele közeli kapcsolatban álló személyt is értékeli, a valós, átgondolt tartalmú nyilatkozatadás kellő odafigyelést igényel az ügyfelektől.

Kiemelt közszereplővé válás esetén a szolgáltatónak a fokozott ügyfél-átvilágítás szabályai szerint eljárva a hiányzó intézkedéseket pótolnia kell az ügyféllel (közeli hozzátartozóival, velük közeli kapcsolatban álló személlyel) kapcsolatban. Így például ebben az esetben a szolgáltató rákérdez a vagyon és pénzeszközök forrására is.

A kockázati fokozat csökkenésére is van példa. Ilyen lehet, ha már nem minősül kiemelt közszereplőnek az ügyfél, vagy ha a származási országa lekerül a stratégiai hiányosságokkal rendelkező, kiemelt kockázatot jelentő harmadik országok listájáról. Ekkor az ügyfél keveset érez a változásból. Ilyenkor a szolgáltató megszüntetheti például a hozzá kapcsolódó fokozott monitoringot.

Modern ügyfélátvilágítás

Az ügyfélátvilágítás folyamata a mai modern technikai környezetben már többféleképpen történhet. Alapvetően személyesen a bankfiókban zajlik, de a technika vívmányainak köszönhetően már online módon, az ún. auditált elektronikus hírközlő rendszeren keresztül, távazonosítással is van rá lehetőség.

**A szerző a Magyar Nemzeti Bank Pénzmosási jogérvényesítési osztályának vezetője*

„Szerkesztett formában megjelent a portfolio.hu oldalon 2020. szeptember 7-én.”